

POPULAIR-WETEN- SCHAPPELIJKE SCHETSEN

Rotterdamsch beroep op Walaëus

of:

Van kwaad tot erger.

Onlangs merkten we, op verzoek van een lezer uit Veendam, enkele dingen op ter zake van Walaëus, een oud theoloog, hoogleraar te Leiden, die met anderen een bekend boek schreef, de z.g. Synopsa, waarin de toenmaals heersche meeningen op het terrein van de gereformeerde leer in den vorm van stellingen werden uiteengezet. Het boek bevat zeer veel verdienstelijken, daarnaast ook heel wat dat geen mensch onder de huidige gereformeerden voor zijn rekening neemt. Dr Hepp begon destijds als 't zoo eens te pas kwam — of schiet te pas te komen — zich op dat boek te beroepen, als ware het 't einde van alle tegenspraak. En nu begint het lieve leven opnieuw. Ook het bekende „Praeadvies“, welks ingrijpende fouten — niet het minst uit het gedeelte van dr Polman — we nog hopen te bespreken, heeft zich op Walaëus beroepen. Het deed ook dit verkeerd. De Veendamse dominee — onze lezers herinneren zich het geval — was ter zake van Walaëus afgestaan op het Praeadvies, werd daarover aangevallen door dr J. Verlaere, en op verzoek van een Veendamse abbonné, ook door mij. De Veendamse theoloog gaf sindsdien dr Verlaere een antwoord, dat vergeefs trachtte te verbergen, dat er geen enkel zakelijk argument in staat. Doch zie, nu komt daar ook een Rotterdamsche dominee hulp verleenen. Om op mijn artikelje inzake Walaëus kritiek te oefenen. Ter verdediging van de bekende „synodale“ leeruitspraak.

Natuurlijk zet dat geen zoden aan den dijk. De groote vraag immers is: *niet*: is er vóór het synodale standpunt wel wat bij te brengen? Doch: *dwingt Christus de kerk ieder die het anders zegt, van den kansel te stooten?* Waarom altijd „daarover heengeloopen“? Het is kwaad.

Maar de Rotterdamsche dominee vervalt van kwaad tot erger. Hetgeen ook niet verwondert, wie zich eenmaal vastblijft in het synodale praeadvies, en zijn vergissingen beschermen wil, moet wel komen tot verdere uitwijding. Het geval is dan ook leersaam, en krijgt zóó algemeene beteekenis. Ook om te zien, met welke argumenten de doctoren Ridderbus e.s. hun dogmatische zaak moeten op de been houden.

De Rotterdamsche auteur is de heer Bouwmeester. Wij noemen hem zoo; hij wil het blijkbaar, hij volgt de gewoonte van sommigen, die de kerkelijke titulatuur der vrijgemaakte kerken niet wenschen te erkennen. Natuurlijk vinden wij dat best. Naar het oordeel der liefde nemen we aan, dat hij dan ook per se verlangt, dat het niet-erkennen over en weer gebeurt. Derhalve spreken we, totdat men ginds weer eens beleefd wordt in zijn titulatuur, even beleefd als tegenover hervormden, christelijk-gereformeerden, en moderneren, te zijn gerieve gaarne van den heer Bouwmeester.

Vooraf enkele korte opmerkingen. Als dhr B. klaagt, dat wij het Praeadvies vol fouten zelden te wezen, maar het niet aantoonenden, zeggen we: herinner u, dat ik dat reeds Dec. 1943 aan de „synode“ zelf schreef, en enkele staaltjes noemde. Nadere bewijsvoering bood ik aan. Ze wilde die niet afwachten. Maar ze komt toch nog wel. En wat den term „synodocratisch“ betreft, dien dhr B. ongewenscht acht, daarover spreek ik me elders uit.

Onze lezers herinneren zich het geval. De Veendamse synode-apologie had den indruk willen wekken, alsof reeds Walaëus, goed-synodaal, had gezegd: voor de **BEDIENING** van den doop wordt in het kind verondersteld de wedergeboorte. Ik merkte daartegen op: Walaëus zelf laat duidelijk zien, dat hij wedergeboorte noodig acht voor de **UITWERKING** van den doop. Zal de doop iets **UITWERKEN** (ten goede) dan moet er geloof en bekeering zijn. Hetgeen natuurlijk onzerzijds niemand betwist: Integendeel: juist onzerzijds wordt daarop alle nadruk gelegd.

Nu komt dhr Bouwmeester in het geweer. Zien we, hoe.

In de eerste plaats zegt hij, dat ik in mijn aanhaling uit Walaëus het woord *uitwerking* cursiveerde. Dat ik zulks deed.

Maar de heer Bouwmeester liet niet goed op. Niet ik, doch Walaëus cursiveerde, of spatieerde. Dat doet hij telkens, als hij een nieuw onderwerp bespreekt. Zoo deed hij in stelling 6, in st. 12, st. 15, st. 16, st. 18, st. 23, en ook in st. 29, waaruit dan de Veendamse dominee — via het Praeadvies — had aangehaald. Verder op doet Walaëus het nog telkens, als hij een nieuw onderwerp aansnijdt.

Dat is van beteekenis. Want in stelling 23 tot en met 28 handelt Walaëus over wat hij noemt de „*forma*“ van den doop, d.w.z. over de *sacramentele eenheid tusschen teeken en beteekende zaak*. En in stelling 29 tot en met 32 heeft hij het over de *werking*, de *uitwerking* van den doop.

De opmerking van dhr B. is dus volkomen er naast. Hij had dat zelf behooren te zien. Met één oogopslag.

In de tweede plaats stelt dhr B. een vraag. Ze luidt aldus: waarom ik toch het woord „*efficacia*“, dat Walaëus in den aanhef van stelling 29 gebruikt, en dat ik door „*uitwerking*“ (nl. van den doop) vertaalde, op deze manier vertaalde, en waarom ik het gespatieerd liet drukken.

Antwoord: wat dit laatste punt betreft, zie boven. En wat het eerste punt betreft: ik vertaalde „*efficacia*“ door „*werking*“ of *uitwerking* of *kracht* of *krachtigheid*, nu ja, omdat dit woord nu eenmaal deze beteekenis heeft. Daarom geachte heer Bouwmeester. En anders nergens om. *Werking* (*efficacia*) verschilt dan weer van „*effect*“.

In de derde plaats: dhr Bouwmeester meent, het woord „*efficacia*“ beter te kunnen vertalen. Hij zegt:

„het is hier, gezien het voorafgaande, synoniem van „*vim*“: kracht.“

„Gezien het voorafgaande“, zegt dhr B.

Nu wordt het meenus, omdat hier dhr B. vervalt van kwaad tot erger, en in zijn synodale netten zich laat verstrikken tot een bewering, die, als zijn kerkeraad nog met de tucht raad wist — maar hij weet dat niet meer, sedert hij zich heeft laten verleiden tot de ratificatie van de valsche tuchthandelingen zijner „synode“ — er voor dien kerkeraad werk aan den winkel komen zou tegen den heer Bouwmeester.

Let op. Dhr B. wil dus ditmaal het woord „*efficacia*“ vertaald hebben door *kracht*.

Welke kracht?

Wat voor kracht?

Het antwoord is duidelijk, dhr B. zorgt zelf voor dit antwoord. Hij bedoelt: de „*in het voorafgaande*“ genoemde kracht.

Hij schrijft:

Walaëus wil m.i. zeggen: *Gij, ubiquitous, koppelt de KRACHT VAN DEN DOOP wel aan het bepaalde oogenblik, waarop het lichaam met het uiterlijke water wordt besprengd. Wij stellen met de Schrift het praerequisitum (het voorvereischte) van geloof en bekeering, tenminste naar het oordeel der liefde. En dat niet alleen bij de volwassenen, maar ook bij de kinderen.*

Duidelijk is derhalve: dat volgens dhr B. *efficacia* van den doop beteekent: **DE KRACHT VAN DEN DOOP**.

En dit begrip „**KRACHT VAN DEN DOOP**“ acht hij hier synoniem met het door Walaëus even te voren gebruikte begrip van „*kracht*“ („*vim*“) uit stelling 27.

Indien dhr Bouwmeester nu Walaëus goed gelezen heeft, en dit behooren wij van hem aan te nemen, dan weet hij, dat Walaëus in stelling 27 het **NIET** had over de **KRACHT VAN DEN DOOP**, doch over de **WEDERBARENDE KRACHT VAN DEN HEILIGEN GEEST**. Stelling 27 luidt:

Wij verwerpen ook de meening van sommige ubiquitousiërs, die de **WEDERBARENDE KRACHT VAN DEN HEILIGEN GEEST** op deze manier vastkoppelen aan het uiterlijke water (bad) in den doop, dat of die kracht in het water zelf in-zit, of die kracht tenminste niet anders dan in de handeling van den doop zelf de wedergeboorte een aanvang laat nemen; dit strijdt immers met alle Schriftplaatsen, waarin geloof en bekeering, en derhalve ook een begin en een zaad van wedergeboorte te voren wordt geschilderd in de doopelingen; maar de werkende oorzaak kan niet later komen dan haar eigen effect.

Sta nu even stil bij het merkwaardige feit, dat dhr B. eerst zelf heeft aangehaald:

die ubiquitousiërs koppelen de **KRACHT VAN DEN WEDERBARENEN HEILIGEN GEEST** aan den doop;

hetgeen evenwel een alldirige vertaling is, omdat er staat:

de wederbarende kracht van den Heiligen Geest, (die immers meer krachten dan ééne heeft), en dat dhr Bouwmeester vervolgens zegt:

die wederbarende kracht van den H. Geest is synoniem met de kracht van den doop,

den is daar het puntje, waarop de Rotterdamsche kerkeraad van dhr B. zou moeten aan het werk komen. Immers, daar blijkt uit, dat dhr B. aan den doop zelf een wederbarende kracht van den H. Geest toekent. Hij haalt Walaëus met instemming aan, en laat uitkomen: op dit punt annexeer ik hem voor eigen gevoel.

Welnu, als dhr B. nog goed thuis was in de gereformeerde sacramentele leer, dan zou hij weten, dat de *doop* geen wederbarende kracht heeft. Dat zeggen wel Roomschen, dat zeggen ook sommige ubiquitousiërs, of lutherschen, maar dat zeggen niet de echte gereformeerden. Die bestrijden dat gevoelen, zooals ook Walaëus hier doet. Gereformeerden leeren, dat de H. Geest het **WOORD** gebruikt als middel voor de wedergeboorte, het **WOORD** en *niet* de sacramenten.

Een kleinigheid? Een verschrijving?

Wij gelooven het niet, want dhr B. werpt zich op als verdediger van zijn „synode“, en doet dit in een kritisch tijdschrift, waarin ook hij „zijn“ (Christus) preekstoel helpt ontzeggen aan mannen Gods, en moet dus geacht worden elk woord te wikken en te wegen. Maar bovendien: dat de heer Bouwmeester door zijn synodaal-beslagen bril ook overigens verhinderd wordt, goed te lezen, blijkt uit het vervolg.

We moeten den gedachtenketen van dhr B. even nagaan.

a) Eerst haalt hij van Walaëus aan, de ook door ons hierboven afgeschreven, en door dhr B. wat onnauwkeurig vertaalde woorden, dat verscheiden Schriftplaatsen geloof en bekeering en derhalve ook een begin en zaad van wedergeboorte (d.w.z. van doorlopende vernieuwing) te voren vereischen in den doopeling.

Dhr B. laat dit cursief drukken. Hij denkt blijkbaar: precies: daar hebt ge het synodale gevoelen: de wedergeboorte is vereischt voor de **BEDIENING** van den doop.

Maar dhr Bouwmeester vergeet, dat Walaëus het hier heeft, niet over de **BEDIENING** van den doop, en haar rechtsgrond, doch over de **SACRAMENTELE UNIE**, d.w.z. over het *werkelijk tezamen komen van teeken en beteekende zaak*. Daarover handelt immers — zie boven — stelling 23 tot en met 28. Wie onzer denkt daar anders over? Niemand, onder de vrijgemaakten. Niemand, onder de bezwaarden. Integendeel: ze zeggen allen: *als er geen geloof is, zal de beteekende zaak niet met het teeken samengaan*. Want het ligt **NIET** aan het uiterlijke waterbad.

b) Zoozeer verblijdt dhr B. zich over de zoeven aangehaalde woorden van Walaëus, dat men — het ligt in heel het betoog als ondertoon — hem hoort... denken: ziet ge wel, in alle doopelingen, dus ook in

de kinderen, moet men voor de doopsbediening onderstellen de aanvankelijke wedergeboorte.

De eerste fout wezen we reeds aan: het gaat niet over de doopsbediening, doch over den *samengang* van teeken en beteekende zaak.

Nu komt de tweede fout: *het gaat niet over de kinderen*. Dhr Bouwmeester ziet over het hoofd, dat Walaëus pas later over den *kinderdoop* handelt en over de voor de kinderen geldende rechtsnormen, waarom men *hún* den doop heeft te bedienen (stelling 42 pas begint over den ontvanger van den doop te handelen) en stelling 47 pas over de kinderen als zulke ontvangers. Dhr Bouwmeester heeft weggelaten, ik weet niet: waarom, het slot van stelling 28, waarin Walaëus bepaalde Schriftplaatsen bespreekt, ook b.v. (naast Rom. 6, en Gal. 3) Titus 3:5, waar de Schrift volgens velen (Bavinck *bewijfelde nog of dat wel juist was*...) den doop het bad der wedergeboorte noemt. Daaruit leidt het synodale praeadvies af: *ziet ge wel, de weldaden van wedergeboorte en van afwassing der zonden (het op de typisch verkeerde rangschikking van die twee) in dien tekst van Titus 3:5, komen hier voor als gaven, welke aan den doopeling ZIJN geschonken. „Schenken“ beteekent in dit Praeadvies blijkbaar niet: schenken in belofte, doch: schenken-in-*vervulling* der belofte. En blijkens heel den opbouw van ditzelfde Praeadvies wordt dit nu ook tot de kinderen uitgestrekt. Door het Praeadvies. En door dhr Bouwmeester. Ja, ja.*

Maar wat zegt nu Walaëus?

Hij merkt aan het slot van stelling 28, en dus aan het slot van heel zijn betoog over de doops„*forma*“, de sacramentele unie tusschen teeken en beteekende zaak, op (vrij weergegeven): *maar die teksten, dus ook Titus 3:5, handelen heelmaal niet over kleine kinderen, doch over volwassenen, en dat is al bij eersten oogopslag voor iedereen duidelijk (ex ipsa loci manifestum est).*

Waarom laat dhr B. dit gedeelte weg? Het past niet in zijn betoog, maar dat mag de reden niet zijn, vooral niet, als hij bij een ander tendentieuze weergave... constateert. Laat ons maar zeggen, dat hij in de synodale redeneerketens zóó verstrikt is, dat zijn eigene er door worden verworpen.

c) Vandaar dan ook, dat dhr B. niet eens erg er in heeft, dat Walaëus in de door hem met zooveel vreugde aangehaalde woorden een *ketterij* aan het woord laat komen.

Welke ketterij?

Déze:

dat de doop van de kinderen een **INSTRUMENT** zou zijn van de wedergeboorte.

Wij letten hier op het woord: *instrument*. De heer Bouwmeester zou goed gedaan hebben, ook zelf daar scherp op acht te geven. Hij noemt het wel, maar glijdt er over heen. Hij schrijft:

Een tegenwerping, dat de Doop der volwassenen wel kan beschouwd worden als een teeken en zegel van de reeds ontvangen wedergeboorte, maar dat de *kinderdoop* een instrument zou zijn van de *nog aan te vangen wedergeboorte*, weerlegt Walaëus met het argument, dat *er in de geheele Schrift geen grond te vinden is voor zóó'n onderscheiding*, door de Schrift maar één soort Doop kent. De cursiveering is hier van dhr B. zelf. Zij laat zien, dat hij met deze woorden heel blij is... alsof ze hem konden helpen ter beveiliging van zijn kansel tegen de daaraan afgehouden.

Helaas, dhr B. begrijpt Walaëus weer niet.

Want:

Dhr B. zegt: hier beantwoordt Walaëus een **TEGENWERPING**. Blijkbaar meent dhr B.: er was tegen wat Walaëus zegt, en wat dan (ten onrechte) door dhr B. als goed-synodaal aangemerkt was, een *tegenwerping* ingebracht. Maar dat is volstrekt niet juist. Dhr B. leest, als stond er „*objectie*“ (tegenwerping). Er staat evenwel: *exceptie* (uitzondering, nadere bepaling van standpunt, nadere beperking van een uitgesproken, gevoelen).

Dat is zóó bedoeld:

In stelling 27 was door Walaëus afgewezen het gevoelen van sommige ubiquitousiërs, die de *wederbarende kracht* van den H. Geest vastkoppelden aan het uiterlijke waterbad. Nadat met hun gevoelen is afgerekend, zegt Walaëus: *‘t is waar ook, nu zijn daar onder die ubiquitousiërs nog weer enkelen, die het nog weer anders construeeren. Zij zeggen: we kunnen u, gereformeerden, tegemoet komen inzake de volwassenen; wat hen betreft, willen we gaarne toegeven, dat de wederbarende werking van den Geest bij hen al aangevangen heeft vóór hun doop. Bij hen is dus de doop een teeken en zegel van reeds ontvangen wedergeboorte. Maar — zoo, gaat dan dit groepje ubiquitousiërs voort — maar voor de kinderen moeten we toch aan ons zoeven reeds genoemde standpunt vasthouden. Bij de kinderen WAS er nog geen inwendige genade vóór den doop; maar die wederbarende genade komt tenminste bij de kleine kinderen met het doopwater mee; dus is althans bij kleine kinderen de doop een...*

Ja, wat?

Een teeken en zegel? zoals men zou denken, als men dhr Bouwmeester met zijn tendentieuze cursiveeringen leest?

Neen, geen teeken en zegel, maar een... een *instrument* van wedergeboorte die nog begonnen moet worden.

Dat is dus geen *tegenwerping* tegen Walaëus, maar een *concessie* aan Walaëus. Een concessie op het eerste punt. En voorts een *hanhaving* van het ubiquitousiërs standpunt op het tweede punt.

Het is dus van de meening der „*bezwaarden*“ even ver verwijderd als het oosten van het westen. En dat dhr B. hierover heen loopt, en ook op het woord „*instrument*“ geen acht geeft, dat laat heel wat denken.

Met name dit, dat dhr B. geheel ten onrechte zijn synodalistische dilemma's opringt aan Walaëus.

In feite evenwel past Walaëus' argumentatie in stelling 27 en 28 wel degelijk tegen de ubiquitousiërs, maar niet vóór de synode.

H. J. Schilder.

geeft in haar houwelingen over laatschappelijke wezen de drang band van alle van alle beurtij).

ze methode van H. aanbevelen wij kunnen erbindingen zijn losgeraakt, die oefft niet alleen misschien veel juiste houding n geest zijn dan in de oorlogs welke richting? uidelijk worden, opbouw en toe-handeld en zoo

et jongste verid, zoo moellijk, scheep te gaan. uming van geat onzekere, in van gevoelen

zijn een andere a zullen ons in e oplossing der er onzer brengt z. Het kan zijn, onoverbrugbaar tit verschillende i gedaan en dit daar zulk partij en hebben dan en van de vele

N DER TEMPEL.

ken: een partij. iek, doch voor beginselen, ver van invasie van licaal uitzuivert sten inclus, die daarin wijzer is e) Gereformeerde de verraders partij in eere K. S.

matie wijdt U d met een uit-

in froppende n diens eerste t, eerste alinea. De strijd over meerde Kerken en als: „intra-etand“, „eigen heid van blik“, tenschap“ zeer benepen stand-

wijzen op een nl. Dr J. Rid-onfessie appel-staat het tocht rilt in strijd jken, niet uit „voor de cons-ebben.“ G.T.T. ta de memorie pgesteld door as ik gedeelte-cht hierop te

C. TRIMP.

er de meening eeds uit in den a den terug-

K. S.